

**IZLAGANJA SA SKUPA /
CONFERENCE PAPERS**

JOANNA RAPACKA, KNJIŽEVNA POVJESNIČARKA I KOMPARATISTICA (1939. – 2000.)

DUNJA FALIŠEVAC

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Razred za filološke znanosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, HR – 10000 Zagreb
dunja.falisevac@zg.t-com.hr

UDK: 821.16 Rapacka, J.-05
82.091

DOI: 10.15291/csi.4048

Pozvano predavanje

Primljen: 13. 4. 2022.

Prihvaćen za tisak: 2. 5. 2022.

Poljska kroatistica, polonistica i komparatistica Joanna Rapacka (1939. – 2000.) objavila je niz knjiga i velik broj rasprava o hrvatskoj književnosti i kulturi, u rasponu od srednjega vijeka pa sve do razdoblja moderne. Sve njezine rasprave, bilo one kroatističke, bilo one kroatističko-polonističke ili pak kroatističko-komparatističke postavljaju relevantna pitanja ne samo o hrvatskoj književnosti nego i o njezinoj dubljoj biti, o njezinu idejnom, ideološkom, društveno-političkom ili pak antropološkom kontekstu. Lucidno uočavajući “podzemne” procese u oblikovanju hrvatske književne kulture, Joanna Rapacka postavlja niz relevantnih pitanja i na njih daje odgovore koji na posve nov način vide hrvatsku književnu i kulturnu prošlost. Svojim radom ona je uvelike pridonijela upoznavanju poljske javnosti s hrvatskom kulturom i njezinim vezama ne samo s poljskom kulturom nego i s njezinim europskim kontekstom.

KLJUČNE RIJEČI:

hrvatska pastorala, Joanna Rapacka, književna tradicija, komparatistika, leksikon

I.

Vrsna i plodna slavistica, kroatistica i polonistica Joanna Rapacka rodila se 24. svibnja 1939. godine u Varšavi, gdje je završila studij poljske i slavenske filologije. Od godine 1967. radila je na Fakultetu za poljsku filologiju Instituta za slavensku filologiju Sveučilišta u Varšavi, predajući hrvatsku, srpsku i češku književnost. Bila je pročelnica Radionice slavenskih književnosti i kulture (južnoslavenske i zapadnoslavenske književnosti) Instituta za slavistiku Poljske akademije znanosti, članica Slavističkoga komiteta Poljske akademije znanosti, dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti iz inozemstva (od 1998. g.) kao i članica brojnih drugih znanstvenih i stručnih udruga. Bila je glavna i odgovorna urednica časopisa *Pamiętnik słowiański* i glavna urednica izdavačke serije *Literatura na pograniczych* Instituta za slavistiku Poljske akademije znanosti. Nekoliko godina djelovala je u Italiji, u Firenzi, kao predavačica i lektorica, gdje je dobro upoznala stariju talijansku književnost, što je vidljivo u brojnim njezinim radovima. Nekoliko puta sudjelovala je na *Danima hvarske kazališta*. Joanna Rapacka bila je čestim sudionikom raznih simpozija o hrvatskoj književnoj kulturi te našim čestim gostom u Zagrebu, Splitu, na Hvaru. Neobično cijenjena, omiljena i poštovana od naše stručne javnosti, Joanna Rapacka svojom je osobnošću, svojim intelektom, vedrinom, profinjenošću i ljudskošću na sve svoje prijatelje i kolege ostavila neizbrisiv dojam. Ja osobno preranim sam odlaskom drage Joanne izgubila iskrenu, voljenu, prekrasnu i samozatajnu prijateljicu, čije odano i pouzdano prijateljstvo nikada neću zaboraviti i čiju ću znanstvenu pomoć uvijek beskrajno cijeniti. Umrla je u naponu stvaralačke snage, 21. studenoga 2000. godine u Varšavi.

II.

Najveći dio svojega znanstvenog rada Joanna je Rapacka posvetila hrvatskoj kulturi, ponajprije starijoj, te vezama hrvatske, poljske i talijanske književnosti. Nešto manje njezinih radova bavi se srpskim ili pak drugim slavenskim temama. U ovome radu posvetit ćemo se ponajprije radovima iz starije hrvatske književnosti.

Već je njezina prva knjiga, magisterij obranjen na Sveučilištu u Varšavi – monografija o *Osmanu* pod naslovom “*Osman*” – *pobuna predstavljenoga svijeta* (*‘Osman’ Ivana Gundulicia – bunt świata przedstawionego*, Wrocław – Warszawa – Gdańsk, 1975.) – označila posve nov, moderan način tumačenja Gundulićeva djela u svjetlu baroknih poetoloških koncepcija. Slijedeći tradiciju tumačenja *Osmana* kao djela koje je nastalo povezivanjem dviju narativnih potki, one o pobjedi Poljaka nad Turcima kod Chocima i one o pobuni janjičara i smrti Osmana, Rapacka je pokazala proturječnosti prikazanoga epskog svijeta

ta te na temelju različitosti fabula i neharmoničnosti prikazana epskoga svijeta *Osmana* zaključila da se u epu baroknoga Dubrovčanina kriju koncepcije stvarnosti koje se međusobno sukobljuju (Osman kao junak i kao žrtva). Razloge nedosljednostima djela nalazi u položaju što ga je junački ep imao u 17. stoljeću, stoljeću krize čovjekova položaja u svijetu, kada junački ep postaje mrtav. Tako je autorica analizom destrukcije *Osmana* kao junačkoga epa odčitala i krizu sedamnaestostoljetnoga svjetonazora, te tako uspostavila posve nov odnos prema hrvatskomu književnom baroku i odredila smjer novijih, modernijih interpretacija najznačajnijega djela hrvatske barokne epike.

Knjiga *Dubrovačka Republika (Rzeczpospolita Dubrownicka, Varšava, 1977.)* monografija je o povijesti Dubrovačke Republike, ponajprije njezine kulture i umjetnosti, od najstarijih povijesnih spisa pa do pada Republike, koja svjedoči o autoričinu vrsnu poezivanju ne samo hrvatske ranonovovjekovne književne kulture nego i njezine povijesti.

Analizi svjetonazorskih koncepcija, odnosu imaginarnoga i zbiljskoga, suprotstavljenosti idealiziranih i realnih, postojećih svjetova u hrvatskome ranom novojeklju posvećena je monografija *Zlatni vijek hrvatske pastorale (Złoty wiek sielanki chowackiej, Varšava, 1984.)*, autoričina disertacija obranjena također na Sveučilištu u Varšavi. U njoj Joanna Rapacka analizira i odčitava brojne i raznolike varijante dubrovačke pastoralne idile, od *Radmila i Ljubmira* Džore Držića, preko *Tirene* i *Plakira* Marina Držića do *pastorale Filide* Antuna Sasina, tumačeći taj žanr u odnosu na europsku, ponajprije talijansku književnu tradiciju kao i u svjetlu svjetonazorskih mijena šesnaestostoljetne hrvatske kulture. Tri rada iz te monografije objavljena su u autoričinoj na hrvatskom objavljenoj knjizi *Zaljubljeni u vilu: studije o hrvatskoj kulturi i književnosti* (Split, 1998.).

Zaljubljeni u vilu prva je knjiga Joanne Rapacke koja je objavljena u Hrvatskoj, a u izdanju i zahvaljujući zalaganju Književnoga kruga Split. Knjiga okuplja četrnaest studija posvećenih različitim problemima starije hrvatske književnosti, a strukturirana je kao niz studija koje slijede povijesnu kronologiju analizirane problematike, od srednjovjekovnih, preko humanističkih i renesansnih do baroknih i osamnaestostoljetnih problema. Ukratko ću navesti probleme i pitanja koji se u knjizi obrađuju.

U studiji “U krugu analogija između poljskih i hrvatskih planktusa” autorica određuje generičku tipiku i strukturu poljskoga srednjovjekovnog planktusa *Lament świętokrzyski* te analizira i uspoređuje taj tekst s hrvatskim srednjovjekovnim dramskim planktusima. Na temelju istovjetnoga motiva u poljskom i hrvatskim plačevima, čija je provenijencija u talijanskoj pučkoj pobožnosti flagelanata, autorica iznosi hipotezu da je poljski planktus djelomice rezultat kulturnih veza koje su na relaciji jug – sjever postojale u srednjovjekovlju, a vezane su za djelatnost poljskih glagoljaša.

Studija “Fragmenti o Maruliću” donosi tri zasebne studijice o Marku Maruliću. U prvoj se Joanna Rapacka bavi Marulićevim odnosom prema srednjovjekovnoj tradiciji,

ponajprije fenomenima groteske i moralizacije u srednjovjekovnoj kulturi, a na temelju žanrovske analize pjesme *Poklad i Korizma*. Autorica zatim ispituje jedno od centralnih pitanja kroatističke književne povijesti: pitanje Marulićevih *začinjavaca*, te se odlučuje za tumačenje *začinjavaca* u skladu s antičkim, odnosno srednjovjekovnim razumijevanjem retorike i ukrašavanja teksta. U trećem dijelu studije autorica iznosi niz hipoteza o Marulićevu boravku u Gluhoj dolini, Valle Surda, te zaključuje da je taj lokalitet za “oca hrvatske književnosti” imao s jedne strane značenje asketskoga mjesta u srednjovjekovnome smislu, a da je s druge strane, u slijedu Petrarce, to mjesto Maruliću značilo humanistički doživljeno mjesto za intelektualnu dokolicu.

U studiji “Bernardinus Gallellus iz Zadra” raspravlja se o kulturnome i političkom djelovanju hrvatskoga humanista B. Gallellusa iz Zadra u Poljskoj, za vrijeme Jagjelovića, na prijelazu 15. u 16. stoljeće, te se evocira kulturna humanistička sredina, znanstveni i politički interesi humanista u Poljskoj, među kojima se rodila ideologija slavizma, koja je ostavila nedvojbenih tragova i u Pribojevićevu djelu *O podrijetlu i zgodama Slavena*.

Studija “‘Radmio i Ljubmir’ Džore Držića u kontekstu pastoralne poezije druge polovice 15. stoljeća” komparatistički je utemeljena studija koja prvi put u povijesti hrvatske književnosti nudi predložak Držićevoj eklogi u pastorali talijanskoga pjesnika B. Tacconea. Studija “Zaljubljeni u vilu” također je posvećena pastoralnoj problematici: u njoj se analizira žanrovsko ustrojstvo, smisao i značenje Držićeve *Tirene*. Na temelju pomna odčitavanja teksta pastorale autorica detektira sve preinake koje pastoralni protomodel u Držićevoj *Tireni* doživljava, a u smislu pastiša, parodije i ironizacije predstavljena svijeta kao i odstupanjem od ekloge Džore Držića. Uzore za prekodiranje pastoralnoga žanra Držić je crpio iz rustikalne burleske, a parodiranje se odnosi prvenstveno na petrarkizam. Učinivši sastavnice pastorale smiješnima, Držić je pastoralni svijet učinio lažnim. Sve to pokazuje da Držić želi prikazati univerzalnoga čovjeka podvojene prirode između ideala i ograničenja ljudske prirode. To djelo čini bliskim Ariostovu ironičnu pogledu na svijet.

Žanrovskim i svjetonazorskim mijenama pastoralnoga žanra kao i dezintegracijom renesansnih humanističkih vrijednosti bavi se Joanna Rapacka i u studiji “Marin Držić i kriza renesansne svijesti”.

U studiji “Obrana uzaludnih napora” autorica, na temelju analize nekih primjera iz hrvatske i poljske književnosti (Dživo Bunić – Jan Andrzej Morsztyn), nekih motivskih i stilskih podudarnosti, preispituje mogućnosti, dosege i smisao komparatističkih istraživanja danas.

Studija o Faustu Vrančiću pod naslovom “Homo volans: o doktoru Faustu i Faustu Vrančiću” poticajna je, nadasve zanimljiva i metodološki intrigantna studija kojom se nastoji dokazati da su se brojne verzije legende o Faustu u jednom trenutku spojile s podacima iz života Fausta Vrančića te postale tumačem njegovih iznimnih izumiteljskih vještina.

Analizom žanrovske strukture *Osmana* i Osmanom kao epskim junakom bavi se Joanna Rapacka u studiji “Tankred u Carigradu”; pomno odčitavajući tekst, ona pokazuje dvojstvo prikazana svijeta u epu: s jedne strane to je izrazito kršćanski ep, a s druge strane ep koji zagovara i brani legitimnu vlast.

I u sljedećim dvjema studijama u središtu je autoričina interesa Gundulićev ep. U studiji “Književno-kulturni kontekst poljske recepcije Gundulićeva *Osmana*” poljska znanstvenica istražuje moduse recepcije Gundulićeva *Osmana* u Poljskoj kao i veze i analogije hrvatskoga epa s poljskim epovima seičenta, a u studiji “Rukopisi *Osmana* u Poljskoj” sudbinu rukopisa Gundulićevih djela u Poljskoj, prvenstveno *Osmana* koji je poljskoj kulturi bio od iznimno velika značenja kako zbog poljske teme koju obrađuje i polonofilstva koje oblikuje, tako i zbog legende da će se upravo u Poljskoj naći izgubljena pjevanja epa.

U preostalim studijama svoje knjige Joanna Rapacka bavi se analizom nekih fenomena hrvatske književne kulture 18. i 19. stoljeća. U tekstu “Popularne kodifikacije domaće tradicije” autoricu zanima geneza oblikovanja jedinstvenoga nacionalnog kulturnog prostora u književnim djelima. Polazeći od teze da je taj prostor zacrtan već u nekim djelima i nekim koncepcijama još u 18. stoljeću, ona ocrtava i uspoređuje oblikovanje nacionalnoga kulturnog prostora u Grabovčevu djelu s jedne a u Kačićevoj *Pjesmarici* s druge strane. U studiji “Uloga regionalizma u hrvatskoj kulturi” Joanna Rapacka, polazeći od činjenice višestoljetne razjedinjenosti hrvatskoga kulturnog prostora, u povijesti nacionalne kulture istražuje one integrativne silnice i integrativne ideologije koje su nastojale povezati hrvatsku kulturu u jedinstven nacionalno-kulturni prostor. I, na kraju, u posljednjoj studiji svoje knjige, pod naslovom “Zamiranje plemićke ideologije u kontekstu oblikovanja nacionalne ideologije”, poljska se autorica bavi poviješću raznih ideologija u Hrvata, konkretno odnosom plemićke ideologije i nove, nacionalne ideologije, vezane za hrvatski narodni preporod, te na temelju dokumenata, povijesnih i arhivskih vrela rekonstruira odnos tih dviju ideologija.

Kratak opis tema, rezultata i metoda u četrnaest studija knjige *Zaljubljeni u vilu* Joanne Rapacke pokazuje da se poljska znanstvenica bavi različitim aspektima hrvatske književne kulture u rasponu od srednjega vijeka pa do kraja 18. odnosno početaka 19. stoljeća. Vrijednost je opisanih studijâ jedne od najkompetentnijih proučavateljica hrvatske književnosti u slavenskim zemljama – kako u temama koje obrađuje, tako i u znanstvenoj metodologiji kojom se one obrađuju. Naime, znanstveno argumentiran metodološki pluralizam, kao i interdisciplinarni pristup književnopovijesnim problemima – u rasponu od primjene suvremenih književnopovijesnih i književnoteorijskih metoda pa do primjene suvremene historiografske metodologije, ali isto tako i suvereno vladanje klasičnim i tradicionalnim filološkim metodama (naročito arhivski izvori, tekstologija, itd.) – sve to knjigu Joanne Rapacke čini iznimno vrijednim znanstvenim djelom. Osim toga, u svojim radovima autorica ne akceptira samo činjenice proistekle iz povijesna konteksta proučavana književnoga

fenomena, te ne stoji samo na stajalištu prošlosti, nego u analizu određene književne ili kulturne pojave unosi u velikoj mjeri i parametre kasnijih, odnosno mlađih viđenja relevantnih problema nacionalne književne i kulturne prošlosti. Sve navedeno svjedoči da se autoričin znanstveni diskurs odlikuje istodobno određivanjem široka kulturološkoga konteksta za svaku proučavanu temu, kao i sposobnošću lucidnoga teoretskog uopćavanja određene književne pojave ili kulturnoga fenomena. Jednom riječju, to je izvanredno vrijedna knjiga o hrvatskoj književnoj kulturi srednjega vijeka, ranoga i ranijega novovjekovlja, pa je objavljivanje studija s naslovom *Zaljubljeni u vilu*, prve znanstvene knjige Joanne Rapacke objavljene u nas, bilo od neprocjenjive vrijednosti za hrvatsku kulturu.

Klasičnu i kanonsku ranonovovjekovnu liriku Joanna Rapacka predstavila je poljskoj stručnoj i filološkoj javnosti antologijom stare dubrovačke ljubavne poezije *Dubrovačka ljubavna poezija (Dubrownicka poezja miłosna*, Varšava, 1984.), u kojoj su svojim prijevodima sudjelovali najvrjedniji poljski pjesnici i prevoditelji, a koju je autorica popratila opsežnom i relevantnom uvodnom studijom.

U hrestomatiji *O hrvatskoj književnosti*, objavljenoj u časopisu *Most – The Bridge (O literaturze chorwackiej*, Zagreb, 1991.), Joanna je Rapacka predstavila isprepletenost i mnogolikost poljsko-hrvatskih kulturnih i književnih veza tijekom stoljeća, odnosno dokumentirala prisutnost hrvatske književne kulture na poljskom tlu od najstarijih vremena, od razdoblja humanizma pa sve do najnovijih vremena. U knjizi se u prvom dijelu donose poljske humanističke poslanice upućene hrvatskim humanistima, slijede poljski prijevodi starije hrvatske lirike, zatim prijevodi pjesništva hrvatskoga narodnoga preporoda, realizma, razdoblja moderne i poezije od modernizma do kraja 20. stoljeća. U trećem dijelu časopisa nalaze se najrelevantnije studije i eseji poljskih slavista i kroatista o hrvatskoj književnosti, od Michała Bobrowskog do Włodzimierza Kota.

Knjiga Joanne Rapacke *Stara književnost srpska i stara književnost hrvatska (Dawna literatura serbska i dawna literatura chorwacka*, Varšava, 1993.) povijest je književnosti iz koje se jasno razabire odijeljenost, različitost i nepovezanost književnih procesa s jedne strane hrvatske, a s druge strane srpske književne kulture od srednjega vijeka pa sve do kraja 18. stoljeća. Iako sa skromnim podnaslovom *Nacrt povijesti*, djelo *Stara književnost srpska i stara književnost hrvatska* povijest je književnosti koja vrlo utemeljeno i argumentirano govori o pripadnosti hrvatske i srpske književne kulture dvama različitim kulturnim sustavima, dvama posve različitim kulturološkim modelima.

U knjizi *Vrijeme Herdera*, s podnaslovom *O Srbima, Hrvatima i jugoslavenskoj ideji (Godzina Herdera*, Varšava, 1995.), knjizi koja je nastala u vrijeme rata i raspada Jugoslavije, poljska slavistica istražuje i analizira kulturnopovijesne uzroke i pozadinu srpsko-hrvatskoga sukoba, te odgovor na pitanje o razlozima sukoba nalazi u različitim kulturnim tradicijama i dugotrajnim suprotstavljenim vladajućim ideologijama dvaju naroda. Istra-

žujući brojne mitove i mitologeme na jednoj i drugoj strani, od onih koji čine hrvatski panteon pa do onih koji veličaju kosovski mit ili eksponiraju srpsko antizapadnjaštvo, autorica suvremenom historiografskom i kulturološkom metodologijom objašnjava korijene hrvatsko-srpskoga sukoba, utemeljena duboko u povijesnim nesporazumima i kulturnim razlikama.

Posljednja u Poljskoj za njezina života objavljena knjiga *Leksikon hrvatskih tradicija* (*Leksikon tradycji chorwackich*, Varšava, 1997.) opisuje i objašnjava genezu najznačajnijih mitotvornih fenomena i simbola hrvatske povijesti, kulture i književnosti, onih fenomena koji su ispunjavali integracijsku i identifikacijsku funkciju u hrvatskoj etničkoj i nacionalnoj zajednici. Autorica nije, kako kaže u predgovoru, koncipirala svoj leksikon ni kao povijesni ni kao književnopovijesni leksikon; to je, kako objašnjava Joanna Rapacka, rječnik tradicije koji se osvrće na ona mjesta, događaje, osobe i pojmove političke, društvene i kulturne povijesti Hrvata koji najčešće imaju funkciju simbola, a hrvatska kulturna zajednica visoko ih vrednuje. Ti simboli ispunjavaju integracijsku i identifikacijsku ulogu u toj zajednici, odnosno govoreći drukčije, tvore i izgrađuju one elemente tradicije od kojih se sastoji centralna nacionalna tradicija.

Želeći čitatelja upoznati s kodom hrvatske kulture, s njezinim glavnim vrijednostima i simbolima, autorica – kako naglašava u predgovoru – nije težila toliko proširivanju faktografskih znanja recipijenta, koliko proširivanju njegove kulturne kompetencije u području kroatističke problematike. Sastav natuknica, u skladu s autorskom namjerom, trebao bi odraziti sistem tradicije; stoga on često izražava hijerarhiju pojava drukčiju od povijesne ili književnopovijesne hijerarhije. Predstavljeni i prihvaćeni poredak odgovara poretku uobičajenoga, svakodnevnog mišljenja – oblikovanoga u istom stupnju na neistinama, falsifikatima kao i na istinama provjerenima i verificiranim u znanstvenoj misli. Tako ćemo u *Leksikonu hrvatskih tradicija* naći i natuknice kao što su “Aleksandar Veliki”, “Sveti Blaž”, “Grobničko polje”, “Kraljević Marko”, “Sveti Jeronim”, “Stekliši”, “Dolazak Hrvata na Jadran”, “Reliquiae reliquiarum”, “Kraljevstvo Slavena”, “Budnice”, “Croatia felix”, “Croatia plorans” pored natuknica “Ban”, “Bosna”, “Crvena Hrvatska”, “Dioklecijan”, “Dubrovnik”, “Bosanski franjevci”, “Frankopani”, “Ljudevit Gaj”, “Glagolizam”, “Zagreb”, “Ilirija”, “Ilirizam”, “Josip Jelačić”, “Južnoslavenska ideja”, “Vojna Krajina”, “Kraljevstvo Dalmacije, Hrvatske i Slavonije”, “Siget”, “Ante Starčević” i mnogih drugih.

Sastav natuknica obrađen je na temelju suvremenoga stanja društvene svijesti, a ustanovljen je na temelju prisutnosti pojedinih elemenata tradicije u sredstvima masovnih medija, u popularnoj i visokoj literaturi, u kulturnoj i političkoj publicistici i u mnogim drugim područjima društvenoga života. Uzeti su u obzir jedino oni elementi hrvatske tradicije, oni simboli čija starost ne prelazi, nije mlađa od 1914. godine. Kasniji sadržaji – kako ističe autorica – još su previše politički i ideološki obilježeni te se ne mogu još

priznati kao dio temeljnoga općenacionalnog kanona. Neke su natuknice, nadodaje još Joanna Rapacka, danas već zastarjele i kao ideologemi potrošene, ali bez njih bi hrvatski parnas ostao nepotpun.

Takva, specifična i kulturološki relevantna koncepcija *Leksikon hrvatskih tradicija* Joanne Rapacke čini iznimno vrijednim djelom, djelom koje govori o nama iz perspektive i vizure autora neobično dobro upućena u kulturološke procese na prostoru hrvatskih zemalja i posve neopterećena bilo kakvim subjektivnim ili emocionalnim apriornim stajalištem. Autoričino pak iznimno poznavanje povijesti, kulture, književne povijesti, umjetnosti uopće, kao i onih “podzemnih procesa” koji su upravljali stvaranjem mitologema i ideologema u hrvatskoj kulturnoj svijesti, sintetičko prikazivanje ideoloških, povijesnopolitičkih i kulturnopovijesnih procesa od srednjega vijeka pa sve do početaka XX. stoljeća – sve to čini ovo djelo jednim od najznačajnijih uvida u sva ona područja života koja ostvaruju hrvatski kulturni identitet. A oblik djela, oblik leksikona tradicije posve je nepoznat i inovativan u našoj kulturnoj sredini te je to još jedna posebna vrijednost ove autoričine knjige.

Poslije autoričine smrti objavljena je u redakciji Marie Dąbrowske-Partyke knjiga pod naslovom *Sredozemlje – Srednja Europa – Balkan (Śródziemnomorze – Europa Środkowa – Bałkany*, Kraków, 2002.) u kojoj su okupljene brojne autoričine studije iz raznih publikacija, tematski je opsežnija od njezih monografskih djela te okuplja autoričine radove o drugim balkanskim regijama (primjerice o “Bosni hercega Stefana”, “Život Nićifora Ninkovića”, “Hrvatska i srpska ratna legenda”), a bogata je i studijama o novijoj hrvatskoj književnosti (primjerice o Matošu, Gjalskom, Krleži i Vojnoviću). Nalaze se u knjizi i zanimljive studije o centru i periferiji starohrvatske književnosti, o funkciji latinštine u regionalnim i općenarodnim sistemima hrvatske kulture, kao i studija o jugoslavenskoj ideji kao narodnoj ideji. Zadnja studija u knjizi nosi intrigantan naslov “Postoji li slavenska znanost o književnosti”. U knjizi se nalazi i kompletna bibliografija Joanninih radova, kao i podaci o drugim njezinim manjim radovima (recenzije, natuknice u raznim leksikonima i drugo).

Već sam popis nekih znanstvenih djela, kratko određenje i opis njezinih znanstvenih i stručnih interesa, iznošenje samo ponekoga stava ili samo neke koncepcije u djelima poljske slavistice i kroatistice Joanne Rapacke svjedoče o njezinu vrsnu poznavanju, razumijevanju i tumačenju hrvatske povijesti, kulture i književnosti te govore o staroj mudrosti da se iz daljine ponekad mnogo bolje vidi kompleksnost problematike nacionalne povijesti i kulture nego iz blizine. Jer znanstvenica, slavistica, kroatistica, komparatistica, kulturna povjesničarka Joanna Rapacka bila je bez dvojbe ponajbolja europska poznavateljica, istraživačica i proučavateljica hrvatske književne kulture. Slavenska filologija u Joanni Rapackoj imala je najvrsnijega europskog kroatista i komparatista, znanstvenicu čiji je plodan, svestran, lucidan i nadahnut rad bitno promijenio i uvelike obogatio ne samo kroatističku filologiju nego isto tako i kroatističku kulturologiju, kao i znanost o književnosti uopće.

JOANNA RAPACKA, A LITERARY HISTORIAN AND COMPARATIST (1939-2000)

DUNJA FALIŠEVAC

ABSTRACT

Esteemed Polish scholar, expert in Croatian studies, Polish studies, and comparative literature, Joanna Rapacka (1939-2000) published various books and a large number of treatises on Croatian literature and culture ranging from the Middle Ages to the period of Modernism. All her treatises, whether on Croatian, Croatian-Polish, or Croatian-comparative literature topics, pose relevant questions not only about Croatian literature but also about its deeper essence, its ideas, as well as its ideological, socio-political, or anthropological contexts. Insightful in identifying the underlying processes in the shaping of Croatian literary culture, Joanna Rapacka asks a series of pertinent questions, providing answers which observe Croatian literary and cultural history in a completely new way. Her work greatly contributes to familiarising the Polish public with Croatian culture and its connections not only with Polish culture but also with its European context.

KEY WORDS:

Croatian pastoral, Joanna Rapacka, literary tradition, comparative literature, lexicon

